

Макаренко А.И., Кищенко О.В.

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

РАЗРАБОТКА МОДЕЛИ ОЦЕНКИ ВЛИЯНИЯ РИСКОВ НА ВНЕДРЕНИЕ И УПРАВЛЕНИЕ СИСТЕМЫ ЭЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБОРОТА

Аннотация

В статье рассматриваются особенности управления рисками в процессе внедрения и эксплуатации электронного документооборота в компаниях. Определены ключевые методы количественного анализа рисков, влияющих на системы электронного документооборота. Предложено использовать систему мониторинга для своевременного выявления рисков и их устранения или минимизации воздействия. В работе также описано применение модели множественной регрессии на данных исследования. Определена эффективность использования модели на основе множественной регрессии для оценки влияния рисков на электронный документооборот на предприятии.

Ключевые слова: система электронного документооборота, система мониторинга, риск, множественная регрессия, имитационное моделирование.

Makarenko O.I., Kishchenko O.V.

Kyiv National Economic University named after V. Hetman

DEVELOPMENT OF THE MODEL OF ASSESSMENT OF RISK IMPACT ON THE IMPLEMENTATION AND MANAGEMENT OF ELECTRONIC DOCUMENT MANAGEMENT SYSTEM

Summary

This article deals with the features of risk management in the implementation and operation of electronic document management in companies. The author identified the key methods of quantitative analysis of risks affecting the electronic document management system. It is suggested to use monitoring system to detect risk and eliminate or minimize its impact. The paper also describes the use of multiple regression model to survey data. Efficiency of using models based on multiple regressions to assess the impact of risks on electronic document management in the enterprise is determined.

Keywords: electronic document management system, monitoring system, risk, multiple regressions, simulation.

УДК 338:37.014.545

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Малишко В.В.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

Досліджено зарубіжний досвід фінансування системи вищої освіти. Здійснивши аналіз, можна стверджувати, що останнім часом фінансування освіти стало предметом особливої уваги науковців і практиків значною мірою завдяки прогресу в розумінні природи економічних інтересів суб'єктів, що діють на освітньому ринку, а також тому, що багато суспільно важливих заходів потребують значних коштів.

Ключові слова: фінансування, вища освіта, видатки, бюджет, кредити, бюджети земель, федеральний бюджет, принцип кредитування.

Постановка проблеми. В останній час в багатьох країнах замінюється підхід, орієнтований на надання коштів навчальному закладу, підходом, при якому більше уваги приділяється безпосередній підтримці студентів. При цьому заклади продовжують отримувати кошти від держави, однак непрямим методом. Крім того, у закладах зберігається можливість отримання прямого фінансування з боку держави.

Такий шлях державного фінансування закладів освіти веде до конкуренції між ними за залучення студентів, більшої виборності в державному фінансуванні освіти. Зараз в багатьох країнах, особливо європейських, переважає фінансування безпосередньо закладів державою, проте все більше дослі-

джуються можливості виділення державних коштів на освіту за рахунок студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методології та практики фінансового забезпечення розвитку вищої освіти в сучасних умовах висвітлюють у своїх працях провідні українські та зарубіжні вчені: В. Атоян, В. Базилевич, Й. Бескид, Т. Боголіб, Д. Бондаренко, В. Буковинський, В. Кремень, М. Кармін, Е. Лібанова, Н. Мурсалімова, Ц. Огонь, І. Пасінович, І. Радіонова, Д. Робертсон, В. Сафонова, Г. Хьюберт, Ю. Чеботаревський та інші. Попри це в галузі залишається велика кількість теоретичних і практичних завдань, що потребують розв'язання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідність вирішення проблем, пов'язаних з фінансовим забезпеченням розвитку вищої школи, вимагає впровадження нових підходів до фінансування за рахунок загального фонду державного бюджету та розширення кола власних надходжень бюджетних установ. Розвиток вищої школи в ринкових умовах господарювання неможливий без посиленої уваги до розробки нових методологічних підходів до організації та поточного планування доходів і витрат, розробки напрямів розвитку вищих навчальних закладів.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження існуючих форм фінансування освітніх закладів в різних країнах світу для реалізації в Україні.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні ще не досягнуто європейського рівня якості та доступності освіти. Обмежене фінансування освіти і науки з державного та місцевих бюджетів призвело до погіршення стану матеріально-технічної бази навчальних закладів та їх соціальної інфраструктури, що гальмує впровадження сучасних інноваційних технологій і засобів навчання [9, с. 40]. Управлінське рішення в освіті має ґрунтуватися на новітніх методологічних розробках як українських, так і закордонних науковців, а також унікальних особливостей освітніх систем кожної країни.

Загальною тенденцією показнику сучасного рівня розвитку систем освіти у країнах світу виступає ускладнення механізму фінансування, конвергенція, зближення, набуття спільних рис між державним і приватним секторами, все більшим стає розширення різних джерел фінансування на кожному рівні освіти. Ускладнення механізму фінансування відбувається не тільки внаслідок послідовної диверсифікації джерел, а й у напрямі розгалуження процесів виділення фінансових коштів, розпорядження ними та використання.

В умовах розвинутих країн застосовуються кілька моделей фінансування освіти, зокрема модель, що орієнтована на вільний ринок із неоліберальною політикою фінансування; антиринкова модель повного фінансування освіти, модель, орієнтована на суспільний ринок з концепцією так званого гуманного капіталізму й активної держави; модель фінансування, орієнтована на соціальний ринок (широке залучення до фінансування недержавних організацій, фондів тощо). Але незалежно від обраної моделі, провідні країни світу витрачають на освіту коштів значно більше серед них показників: як уже зазначалося вище, середнім показником у світі є 5,62% ВВП [8].

Необхідно відзначити, що з усіх можливих моделей фінансування вищої освіти перевагу необхідно віддавати тій системі фінансування, яка підвищує ефективність гнучкої, динамічної і спрямованої на результати системи освіти, оскільки вона заснована на високому ступені виміру результатів діяльності індивідумів і навчальних закладів.

У будь-якій країні світу державний сектор відіграє найпершу роль у фінансуванні освіти, хоча частка держави може значною мірою різнитися. Однак жодна країна, навіть найрозвиненіша, не може повністю забезпечити потреби освіти тільки за рахунок державних коштів, існує певна межа, вище якої частка видатків на освіту у державному бюджеті чи відносно ВВП не може зростати далі.

Фінансування державою закладів вищої освіти – це складний процес за своєю внутрішньою структурою. Згідно національного законодавства воно може здійснюватися з різних рівнів урядового управління (центрального, обласного, місцевого),

різними урядовими структурами (міністерствами і відомствами), на основі різних формул і методів.

Частка приватного сектору може бути виражена різними параметрами: це не лише через співвідношення державних і приватних навчальних закладів, а й обсяги фінансових ресурсів, приватних і державних навчальних закладах, а також як благодійні і спонсорські внески.

Проте потоки фінансових ресурсів в освіту не вичерпуються тільки поділом на державні та приватні. Вагомим каналом надходжень коштів, особливо у розвинених країнах, виступають цільові внески підприємств та організацій. Участь підприємств може виявлятися у різних формах. Наприклад, через створення власних навчальних закладів, так званих корпоративних університетів. Як відомо, беззаперечним лідером у створенні подібних закладів були США і найбільші західні транснаціональні компанії [2; 7]. Різноманітні питання створення і діяльності подібних закладів все частіше досліджують науковці не тільки Росії [6], де є чимало великих фірм зі значними регіональними підрозділами, а й України. Динаміка зростання їх кількості в сучасному світі свідчить про те, що ця форма навчальної діяльності не просто стрімко розвивається, а поступово навіть починає тіснити інші, більш традиційні форми здобуття різних ступенів вищої освіти.

Також, вагомим каналом фінансування освіти і професійної підготовки стає встановлення спеціальних податків. Крім того, держава може сприяти організаційно через упровадження схем обов'язкового навчання працівників або ж встановленням правила виплати працівниками частини вартості отриманого навчання у разі звільнення. Яскравий приклад успішного спільного фінансування підприємствами і урядом дають схеми оплати відпусток на навчання, що діють у Франції та Бельгії [8].

В історії вищої освіти США минулого сторіччя декада з середини 50-х до середини 60-х років була «золотою ерою» для зростання коледжів та університетів. Потік коштів з державних та приватних джерел уможливив зростання кількості студентів, розширення функцій університетів тощо. Відкрилися можливості вдосконалення матеріальної бази та залучення кращих професорів. Сталося це тому, що збільшилася кількість абітурієнтів. У кінці цього періоду «буму» вищої освіти викладачі стали більше уваги приділяти управлінню закладами, а студенти – відповідності програм своїм потребам.

З початку 70-х років усе частіше поставало питання «а хто платитиме», адже проблема планування та реформування, ролі й напрямів розвитку все більше залежала від фінансової ситуації в навчальному закладі.

У 1980-х та 90-х рр. прийом у вищі заклади освіти зменшився на 10-20%. Менша кількість студентів означає більші витрати на 1 студента, що, у свою чергу, потребує підвищення плати за навчання, більших субсидій держави на студента, чи, навпаки, зменшення витрат на товари й послуги, яких потребують коледжі та університети.

Одним із чинників, що впливають на зарахування студента до університету чи коледжу, є його фінансова спроможність. Адже програми навчання іноземних студентів у США, як, зрештою, і в багатьох інших країнах, є свого роду великим комерційним проектом.

Звісно, що навчання в американському університеті чи коледжі є доволі коштовним з огляду на економічний стан пересічного українця. Адже вартість одного року навчання складає від 15000 до 40000 доларів США [3, с. 215].

Аналізуючи питання про джерела фінансування діяльності вищих навчальних закладів незалежно від структури держави видатки на вищу освіту мають покриватися з комбінації чотирьох джерел надходжень: батьків, студентів, платників податків і вищих навчальних закладів. Цей підхід характерний для США [1].

Джерелами фінансового забезпечення діяльності вищих навчальних закладів США є: кошти, що виділяються з бюджетів федерального, штату та місцевого; плата студентів за навчання та послуги; доходи від власної діяльності; пожертвування організацій і окремих осіб; відсотки від накопичень із спеціальних фондів; створених приватними організаціями й особами.

У Німеччині система вищої освіти поділена на два сектори. Один сектор охоплює університети, другий – Fachhochschulen (вищі професійні навчальні заклади, які нині прийнято називати університетами прикладних наук). Хоча кількість університетів не перевищує чверті загальної кількості ВНЗ (96 з 350 ВНЗ у 2000 р.), вони до цього часу домінують за кількістю студентів.

Якщо розглядати Німеччину в цілому, то вища освіта є значно децентралізованою системою. Однак на рівні окремих земель вища освіта належним чином централізована. Традиційно міністерства земель, які відповідають за вищу освіту, істотно впливають на законодавства, управління та фінанси.

Питання про фінансування вищої освіти перебуває, у першу чергу, в компетенції земель. Землі, окрім цього, у повному обсязі перекривають витрати, пов'язані з оплатою праці викладачів, іншого персоналу, а також з обслуговуванням будівель і обладнання.

У більшості земель прийнято нове законодавство про вищу освіту. У Німеччині діє дуже складна процедура переговорів про традиційні постатейні бюджети між окремими ВНЗ.

Досвід зарубіжних країн переконує, що принцип кредитування населення з метою отримання вищої освіти успішно реалізується в зарубіжних країнах, наприклад у Франції ця система набула помітного розвитку. У Великобританії та Швеції освітянські кредити теж мають попит у населення. Цікавим є також досвід участі держави у частковому фінансуванні приватних навчальних закладів. Вивчення такої практики може бути корисним, а тому розглянемо організацію, роль і місце фінансово-кредитних коштів у системі освіти Франції, Англії, Швеції і США.

Для Франції характерним є постійне зростання витрат на освіту. Так, наприклад, із 1975 по 1992 р. вони зросли з 95,9 до 460,6 млрд. франків, у відношенні валового продукту є стабільними і коливаються від 6,4 до 6,8 відсотка. Зауважимо, що держава, окрім громадських закладів освіти, частково фінансує і приватні, але тільки ті, які співпрацюють із нею на основі контракту.

Відносно неглибокий перерозподіл участі у фінансуванні вищої освіти між державою і приватним сектором, який спостерігається всюди, маскує два важливих явища: рух до системи змішаного фінансування та зміну методів громадського контролю [10, с. 90].

Головна роль у забезпеченні функціонування державної вищої освіти відводиться Раді фінансування вищої освіти в Англії та відповідним управлінням у Шотландії, Уельсі й Північній Ірландії.

Роль Ради – подавати рекомендації Державному Секретареві з освіти Великобританії та розподіляти державні кошти фінансування університетів та коледжів. На Раду покладено також обов'язки контролювати якість навчального процесу та наукових досліджень, розвивати співпрацю університетів, зберігаючи їх автономію, розширювати як місцеву, так і міжнародну роль кожного університету, ревізувати ефективність використання коштів та державного фінансування.

Окреме місце в системі вищої освіти Швеції посідає обов'язкове надання урядом країни з держбюджету матеріальної (фінансової) допомоги всім студентам вищих освітніх закладів, які цього потребують. Така допомога надається у вигляді грантів та кредитів. При цьому (що не підлягає поверненню) може становити до 30% від загального обсягу допомоги, кредит – близько 70%, фінансова допомога на навчання в обов'язковому плані індексується за огляду на інфляцію.

Повернення державної кредитної частини фінансової допомоги на навчання починається не пізніше, ніж через 6 місяців після одержання останнього паю кредиту разом із кредитними процентами, які дорівнюють 70% від встановленої Національним банком облікової ставки кредиту. Розмір частини кредиту, що повертається, залежить від щорічного доходу особи. Як правило, він становить близько 4 відсотка щорічного доходу.

Майже всі вищі навчальні заклади у тій чи іншій формі отримують від штату та федерального уряду пряму або непряму фінансову підтримку. При цьому значна частина бюджету державних вищих навчальних закладів формується, власне, за рахунок урядового фінансування. Іншими джерелами надходжень для громадських (державних) і приватних вищих навчальних закладів є плата за навчання, яка утримується із студентів, продаж товарів і послуг, приватні пожертвування та цільові субсидії, внески різних фондів.

В Україні можна було б застосувати деякі елементи американської системи податкових пільг на освітні послуги, взявши за критерії визначення розміру таких пільг рівень доходу претендента чи його сім'ї та успішність навчання. Гранти і знижки в оплаті повинні застосовуватись як заохочення для найталановитіших студентів, а кредити – як забезпечення можливості здобути вищу освіту [4, с. 54].

Отже, аналіз сучасного стану закладів освіти, їх фінансування свідчить, що для розв'язання проблем у цій галузі необхідно сформувати цілісну політику її розвитку. Головне завдання при цьому – оптимізація структури освітніх закладів, фінансових та кредитних джерел їх розвитку [5, с. 59].

Висновки. За результатами досліджень використання досвіду Швеції в Україні могло б дати позитивні результати для освітньої галузі, розширило б можливості отримання вищої освіти, її доступність для широких верств населення. Процес формування фондів фінансових ресурсів, із яких надається фінансова допомога, можна назвати безперервним, оскільки поточні витрати на фінансову допомогу студентам за такою системою фінансуються за рахунок повернення позик тими, хто вже отримав освіту і працює. Тобто маємо своєрідну солідарну систему допомоги. Щоб така система сформувалася в Україні й функціонувала хоча б беззбитково, окрім законодавчого забезпечення, потрібні роки.

Список літератури:

1. Галаган А.И. Университеты в региональных экономических и управленческих структурах США, стран Западной Европы и Японии / А.И. Галаган – М., 1994.
2. Галагузова М.А. Корпоративное образование / М.А. Галагузова, А.Н. Галагузов // Педагогическое образование и наука. – 2008. – № 6. – С. 101-105.
3. Грیشнова О. Зарубіжний досвід фінансування освіти та перспективи його застосування в Україні / О. Грیشнова // Наукові праці НДФІ. – К.: НДФІ, 2000. – Вип. 10-11. – С. 214-222.
4. Добровольська Л.М. Деякі аспекти державного фінансування вищої освіти / Л.М. Добровольська // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С. 50-54.
5. Кичко І.І. Фінансування освіти в умовах формування соціально орієнтованої економіки / І.І. Кичко // Фінанси України. – 2003. – № 1. – С. 53-59.
6. Ключарев Г.А. Корпоративное образование: новая альтернатива государственным программам в сфере профессионального образования / Г.А. Ключарев, Е.И. Пахомова // Вопросы образования. – 2007. – № 2. – С. 117-139.
7. Корпоративный университет на основе проектно деятельности образования как инструмент инновационного развития / Дьяконов С., Тузиков А., Зинурова Р., Гребнев Л. [и др.] // Высшее образование в России. – 2006. – № 11. – С. 314.
8. Куклін О.В. Фінансові механізми функціонування вищої освіти / О.В. Куклін // Формування ринкової економіки. – 2010. – № 24. – С. 373-381. – Режим доступу: <http://ir.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/420/1/Kuklin.pdf>
9. Ходжсон Дж. Социально-экономические последствия прогресса знаний и нарастания сложности / Дж. Ходжсон // Вопросы экономики. – 2001. – № 8. – С. 40.
10. Шевальє Т., Ейшер Ж.-К. Фінансування вищої освіти: десять років змін / Т. Шевальє, Ж.-К. Ейшер // Вища школа. – 2005. – № 2. – С. 85-94.

Мальшко В.В.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА ФИНАНСИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация

Исследовано зарубежный опыт финансирования системы высшего образования.

Осуществив анализ, можно утверждать, что в последнее время финансирование образования стало предметом особого внимания ученых и практиков в значительной степени благодаря прогрессу в понимании природы экономических интересов субъектов, действующих на образовательном рынке, а также потому, что многие общественно важные мероприятия требуют значительных средств.

Ключевые слова: финансирование, высшее образование, расходы, бюджет, кредиты, бюджеты земель, федеральный бюджет, принцип кредитования.

Malyshko V.V.

Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University
named after Hryhorii Skovoroda

USE OF FOREIGN EXPERIENCE OF FUNDING HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

Summary

The international experience of financing higher education is studied. By carrying out the analysis, it can be argued that the recent funding of education has been the subject of special attention of scholars and practitioners largely due to progress in understanding the nature of the economic interests of entities operating in the education market, and due to the fact that many important public events require significant funds.

Keywords: funding, higher education, spendings, budget, credit, land budgets, federal budget, principle of lending.